

בעוני יום הכיפורים - שיעור 676

ו. יום כיפור של שבת לקטן ולחולה

א) **קידוש על כוס יין** לקטן או חוליה שמצויב לאכול עיין ב מג"א (תרי"ח - י) שכותב דכיוון שהיום גורם לו איסור אכילה ורק משום פקוח נפש גורם לו ההיתר הוי לדידיה כחול ואין בו חיוב קידוש והו כי חשש ברכה לבטלה ועוד עיין עוד בהגנות רעכ"א (סס) שכותב דודקא ביום כפור שחול בחול לא תקנו קידוש משא"כ יו"כ שחול בשבת חל עליו חיוב שבת ולכן להסוברים דעתן קידוש אלא במקומות סעודה הוא מן התורה דהינו דסעודה צריך קידוש ולכן צריך לkadsh ועיין באג"מ (קו"מ ה - ל"ט ד"ה ומה) שכותב לכן אף שיש גם לומר שלא תקנו כיוון שבת זה שאני מ"מ כשהאחד רוצה לkadsh אין זה ברכה לבטלה ודוקא ביום היה המחלוקת בין ביליל שבת מודה רעכ"א אסור לkadsh ועיין במ"ב (כ"ע) שפסק כהמ"א דיש חשש ברכה לבטלה וכ"כ המתה אפרים והגר"ז והחמי אדם (בער היין כ"ג) ושורת הר צבי (ה - קי"ר)

ב) **לענין נתילת ידיים** - לאדם שאין לו היתר אכילה נוטל ידיו שחרית רק עד סוף קשיים אצבעתו וכן לכית הכסא או למי שנגע במקומות המocosים אבל קטן ומוטמן שצעריכים לאכול פת ייטול כדרכו עד הפרק וכן הכהנים העולים לדוכן והחילוק הוא דעתילה משום רוח רעה מדינה סגי עד סוף קשיים אצבעתו ומהMRIין עד הפרק משא"כ לאכילה ולהכהנים צריך ליטול עד הפרק מדינה ואך בנטילת ידיים שאסרים ליטול יותר מקשרי אצבעתו אין צריך לצמצם דעתן זו רחיצה של תעוג ועוד נהגים מיד במושאי יו"כ ליטול ידיים ג"פ לסירוגין כהוגן עד הפרק (פסק תשובות פרי"ג - ז)

ג) **לענין לחם משנה** - עיין ב מג"א (תרי"ח - י) שהביא הכנסת האגדולה שצעריך לחם משנה וחלק עליו משום שכיוון שאסור לאכול בשבת זו הוי כחול למי שצעריך לאכול ועיין עוד בcpf החיים (ס) שהביא מחלוקת בדבר ולמעשה אין בו חיוב לחם משנה

ד) **לענין יעלת ויבא בברכת המזון** - השו"ע (תרי"ע - י) כתוב שאומר יעלת ויבא בכונה ירושלים והטעם כיוון דבחתירה אצל הו"ל יו"כ לדידן כשאר יו"ט ואם חל בשבת אומר ג"כ רצה אמן דעת הט"ז ועוד אחרונים דעתן אומרים ומסתברא הוי כחול ומ"מ כיוון שהוא רק בקשה בעלמא אין בזה חשש ברכה לבטלה משא"כ קידוש דיש חשש ברכה לבטלה (שער הציון כ"ה)

ה) **לענין נר שבת במושאי שבת** עיין במ"ב (מלכ"ז - ז) דמדינה מברכים על אש חדש אכן מנהג העולם להחמיר ועכ"פ הנר שהדליקו מן האשור הוה בודאי יש להקל דבלאו וכי יש מקילין לمبرך מעמוד ראשון ואילך

ו) **לענין מלוה מלכה** לכוארה עושים כרגיל ככל מושאי שבת והסעודה שאוכלים אחר התענית חשיב כמלוה מלכה

II. אם להזכיר לפני מערב דיו"ה"כ לכוון לצאת מצות קידוש בתפילה

א) **מקור הענין של קידוש בתפילה** - יש מחלוקת הפוסקים אם יכול לצאת י"ח קידוש בברכת מקדש השבת בשמנוה עשרה של ערבית דשבת ועיין ב פמ"ג (לע"ל צל"א חות ז) דהרהרו מהני לקיום מצות קידוש בשבת ذזכור את יום השבת סגי לבב וראיה מזכירת עמלק (מניל"ה י"ח) שדוקא משום שנאמר לא תשכח דריש חז"ל שיזכר הוא בפה אמן יש אומרים שצעריך דוקא דיבור מ"מ מדאוריתא בקידוש שאמר בתפילה סגי (הרמב"ם ר"פ פ"ט והסמ"ג והמ"ג לע"ל סק"ל ועוד) וקידוש על היין רק דרבנן ויש חולקין דעת הין דוקא מן התורה דדרשה גמורה היא זכרהו על היין (עיין בערוך השלחן לע"ז - ז - ג) וגם צריך להזכיר יציאת מצרים בתפילה דזהו עיקר הקידוש מן התורה וליכא בשבת אבל אילא ביה"כ (מנחת חינוך מוס ל"ז) ולכן יכול לצאת קידוש בתפילה בליל יה"כ שחול בשבת

ב) **עיין בהגחות רע"א** (סימן לע"ל - ה) ובהגחות החתום סופר דכשל יה"כ בשבת יוצאים ידי קידוש כשאומר מקדש השבת ושצעריך "שיכוין" לקיים המצאות עשה דקידוש

ולאו דוקא בתפילה אלא דכל שמצויר שבת ואומר שבתא טบทא ג"כ יוצאה וחת"ס כתוב שאפילו ביה"כ בעלמא בחול רואי לכוון לקיים המ"ע וכ"ש בשבת וצע"ג שהוא אין נזהרין בזה ומבטלין ביה"כ שהל בשבת מ"ע דקידוש

ג) עיין במועדים וזמנים (ו - כ"ה) שתירץ הקושיא דתיקנו חז"ל תפילה בכל יום לצאת כמה מצוחה זכירה וכק"ש וכדומה ואם הוא נכוון כפי הנקום סגי בכוונה כלל מזמן פרטיו ואין צורך לכוון במיוחד לצאת מצוחה קידוש ואיברא לפי זה צריך לכווןليل שבת להדייא שלא לצאת איז מצוחה קידוש אם רוצה לצאת המצוחה אח"כ על הכהן ומ"מ ראוי לבני חורה לכוון ביה"כ לצאת בשמונה עשרה המצוחה של קידוש כמו שכח החתם סופר (עיין בתשובות והנהגות 3 - ל"ג)

III. עוד דין יום כפור

א) אין להתייר לאשה שהدلיק לנרות ברכה שהחינו ללבת בקאר למקום אחר לכל נדרי אבל מותר להזדיקה במקום החדש אפילו אין זה ביתה מ"מ צריך ליהנות מן הנרות

ב) אם יכול לנעל קטן שאינו בר חינוך מנעלים של עור עיין ביומא (ע"ה): דתינוקות מותרים בכולן חוות מנעלת הסנדל משום הנהך דלאו רביתיהם גזרו בהו רבנן הנהך דרביתיהם הוא לא גזרו ועיין במאירי (ז"ט ט"ק: ד"ס "טיטר") אסור לנעל מנעל של עור לפחות דלאו בר חינוך משום דלא האיכילום וכן משמע בר"ן על הרי"ף (ר"כ פ"ח) ושער המלך (אלכית עצית טפייה) ועיין בפרי חדש (סימן טר"ח - סוף סק"ה) שלא נאסר איסור דלא האיכילום אלא דבר שאיסרו מגופו אבל כאן שהמאכל מותר אלא שהעשה אוסרטו התירו חכמים כיון דרביתיהם בהכי אבל מענינים הוצאה ברשות הרבנים על ידי קטן לא משמע כן עיין בשש"כ (מהולה ה - ל"ג - קי"ד) דאין איסור בדבר ועיין בשור"ת יביע אומר (י"ד ה - סימן ד) אבל בספר קטנים בהלכה (ז"ט 156) כתוב בספר חינוך הבנים (ז"ט י"ו) לאיסור וגם שהגאון מדעברעциין שלא ספינן לפחות איסורה בידים. וצריך שאלת חכם

ג) עמידה כשבותחים הארון ביום נוראים - עיין באג"מ (ה - ל"ח) דמן התורה מחייב לעמוד מפני ספר תורה ודוקא כשאחד מולייכו (י"ד לפ"ג - ז) לבן בשעת ההקפות צריך לעמוד או לצאת מבית הכנסת אמן כשבותחים הארון נהוגין ג"כ לעמוד וזה דרך כבוד ואין חיוב בדבר והשוב רק מעלה בעלמא ומה שבישיבות בית יוסף נהוגים שלא לעמוד הוא משום שיתור טוב להתקוין בישיבה מבعتمد כמו בק"ש ומשא"כ בשמונה עשרה משום דאו הוא מבקש شيיטה הש"ית צרכיו מ"מ ראוי לעמוד שלא תצא תקלה לרובא דאיןשי שאפילו ת"ח לא ידעו לחלק ואם אינם רוצחים לעתה יפתחו מעט שייתה פחות מג' טפחים שנחשב כלבוד ע"ש וע"ע בפתחי תשובה (חו"ע פ"ז - סוף ק"ה) שהביא החת"ס שאסור לשבת בזמן שהארון פתוח מ"מ רוכבו המתירין ושמעתה הרבה משה פיניינשטיין סוף ימיו ישב חוות לבית הכנסת בתפילה נעילה

ד) נהוגים שכל בעל הבית ידליק נר אחד לכל ביתו ונקרה נר נשמה וייש אומרים הטעם כדי שיוכלו להבדיל על נר שבת (בית יוסף הל"ז סוף)

ה) ז肯 בן 85 שהוא בר מ"מ גופו שונה מכל אדם ואולי מצבו קטן ולבן צריך לשואל הרופא אם הוא צריך לصوم ולמי שיש אב ז肯 במוסד שמחיב לאכול פחות מכשיעור לפי דעת הרופא חייב הבן לדאוג למי שיأكلוهو פחות מכשיעור ואם לא מוצא יבטל הבן תפילה ב齊יבור ויאכילוهو פחות מכשיעור

ו) ז肯 מבולבל דין כשותה מ"מ צריך להניח לפניו ויאכל מעצמו ביה"כ וכעין מה שכחוב בשער הציון (אל"מ - ח) שאסור להאכיל את הקטן בידים חוות לסתה אבל מותר להניח לפניו לאכול ואם ע"י נカリ קל יותר (שבת שבתון ז"ט ע"ז)

ז) מי שהוא בר יוש לו כאב ראש קל פעים מפני התענית אסור ליקח הנה"ל אפילו ערב הצום אם לקיחת הסם הוא רק להקל על הצום ולא לרפא המחלה (משמעות האג"מ ג - ז) וכ"כ השדי חמד ונহגו להקל (פסקין תשובה הל"ז - ה) עיין שם בגדר של עוני ביה"כ

ח) חולה שמחמיר על עצמו ומתענה הרי הוא מתחייב בנסיבות ומאלים אותו בעל כrhoו באර היטב (אל"ח - ג') אבל יש חולקין עיין בשורת אבני נזר (חצן מצפה סימן ק"ג) ושורת האלף לך שלמה (ב"א) ושורת יהוה דעת (ה' - ס"א) ועיין במועד קודש (ד' - ג') במכתב שליח הרב"ק ר"י מבולז לרב"מ מוזנץ

ט) תרופה אשר טעמה איןנו מר אסור לחולה שאין בו סכנתה (שש"כ ל"ט - ח) ואם טעמה מר שאין בה הנאה לחיך לדעת השאגה אריה (סימן ט"ה) גם כן אסור דכיוון דאלין אהשביינו (הרא"ש זר"פ כל צעה סימן ה') אמן לדעת רוב הפוסקים דמותרת שלא אמרין אהשבייה בתרופות (אג"מ ז - ה"ז שש"כ ל"ע - ח) ואפילו אין טעם מר (אג"מ ג - ה"א) ועיין בשורת מנחת שלמה (י"ז) שדן לעניין תרופות שטעמן מר מעט אם גם הן מותרות ומעוטפת בניר מותר לחולה שאין בו סכנתה לפי שאין בזה הנאת גרון ואין דרך אכילה בכך ובכשהתרופה אין טעם מר (שש"כ ל"ט - ח בשם הגרש"ז אויערבך) ובשתיית מים אסור ואך אם מערכבים דבר דרכו לפגוםطعم המים תלוי במחלוקת הנ"ל ואם ישתה המשקה מר פחות מכשיעור יש עוד סנייף להתריר

יב) מעוברת ומינקת ויולדת מחויבות לصوم ואבארא

IV. עיקר ההש侃ות

א) מהות של יום הכהורים יוה"כ הוא יום ה' (תקומול וילך ז) לפי שהיתה שמחה גדולה לפני הקב"ה שנחננו באהבה רבה ביום זה לישראל (תנא דבר אליו ר' ר' ז) שאליו יתקבצו עוננות הבריות שנה בשנה יתחייב העולם כליה (ספר החינוך מלוח קפ"ס) וביום זה נעשים כולם כוגוי אחד כי הרשעים נהנים לצדיקים ועוד יום הכהורים מכפר דין כוח ליום הכהורים לכפר (רמב"ם פ"ז ז-ג) ונקרא יום הכהורים בלשון רבים שמכפר בעולם הזה ובעולם הבא (דרבי משה תל"א) לפיכך אפילו כל המועדים עוברים ביום הכהורים אין עובר כי הוא יום ה' (פרקי דברי אליעזר מ"ז) ולכן אנו בני ישראל צרייך להיות בשמחה וליתן הודאה לה' שזכה אותנו במחנה הגדולה הזאת אכן הוא ג"כ יום של אימה ויראה לה' שירחן עליינו וلتת לנו סליחה ומהילה

ב) עיקר התשובה היא האמונה הפשטה "שה' הוא האלקים" ועל זה אמר הפסוק שובה ישראל עד ה' אלקי שמי שמהרהור לבבו לעשות תשובה מיד הוא צדיק וחסיד התשובה היא מגדי הacsדים שזיכנו בו הבורא ותשובה מאהבה נהפקות לו לזכיות כל עבירות שעבר (יומל פ"ו) ולכן מקום של בעלי תשובה הוא מקום שאין צדיקים גמורים יכולם לעמוד (רכות ל"ד) ותשובה ישראל עד ה' אלקי עד חלק אלוק שלך וגודלה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו (יומל פ"ו) והקדים הקב"ה וכברא את התשובה טרם בראת העולם (פסחים י"ד) ואילו היו ישראל עושין תשובה אפילו يوم אחד - מיד הם נגאלין (מדרך ר' זר' ר' ה"ס ס"ג) ועיקר תשובה היא אמונה פשוטה דהינו ה' הוא האלקים ועיין ברמב"ם (סוף קליטת צבוגה) שצרייך האדם ליהיד עצמו להבין ולהשכיל בחכਮות ותבונות המועדים לו את קונו והעצה טוביה הגדולה להסתכל בשמים ובארץ לראות לפיה כוחו גודלות הבריאה וגודלוות הבורא ולאבותו כי ה' עשה כל זה בשכילנו בשכיל ישראל ובשביל התורה וזה הכללית הבריאה אהבתה ה' ולקדש שמו ומהות של יום הכהורים הودאה וויזדי עלי מה שחרשנו באמונה פשוטה ולכן עברנו והטנו ומקשים סליחה ומהילה על כל זה ונתקבל עליינו דה' הוא האלקים ולאבותו ושחרטה וויזדי פה על העבר ונתקבל עליינו שלא נחטא עוד (עיין במועד קודש)

ג) המחברת מיוחד לענייני תשובה - עצה טוביה בעניין תיקוני המצאות והמדות דעת הרב מבריסק שמי שמתענה אבל לא עשה תשובה אין לו חלות קיום התענית ולכן ערב כל תענית מהשנה העניתים וגם בחודש אלול צרייך לקבל עליינו דבר קל מאד בענייני תשובה ולכן בסוף השנה יש לנו שבעה תיקונים ולאחר עשרה שנים יש לנו שבעים תיקונים וכו' וצרייך לקנות מחברת מיוחד רק לרישימת התקונים אלו ונכתב על המחברת "המחברת לענייני תשובה" וכל תיקון צרייך להיות דבר קל מאד שאפשר לקיימה ומצויה גדולה לפרסם את זה

גמר חתימה טוביה